

kans op chantage-processen van deze nieuwigheid. Een kleine afwijking in de uitvoering der vaccinatie kan reeds kans hebben door den een of anderen „pokkentegenstander” geëxploiteerd te worden. En stel een kind sukkelt toevalligerwijze eenigen tijd na de vaccinatie (wat door onverstandige ouders soms juist aan de vaccinatie wordt toegeschreven), wie weet of wij niet voor schadevergoeding zullen worden aangesproken als hebbende het kind gevaccineerd in strijd met art. 1.

Neen! dergelijke voorlichting lijkt mij geen wijs beleid van den wetgever, doch meer de uiting van een streven om de vaccinatie toch vooral als een zeer ernstigen ingreep voor te stellen waarvan zeer veel afhangt, inplaats van een allereenvoudigste kunstbewerking, die een zegen is geworden voor de menschheid.

Ten slotte lijkt het ook zeer ernstig ter overdenking waard of de methode, om door een Koninklijk besluit aan den arts voor te schrijven hoe hij een bepaalden chirurgischen ingreep behoort te verrichten, vereenigbaar is met de vrijheid, die aan elk wetenschappelijk gevormd man gelaten moet worden om de z. i. *individueel* juiste methode toe te passen!

Amsterdam, 9 Januari 1913.

C. F. BOSCH.

## II.

Het heeft zijn nut, dat collega PINKHOF het nieuwe model n°. 1 voor de inenting ter sprake bracht. Hij had op meer verkeerdheden kunnen wijzen, o. a. op het vetgedrukte N. B., dat aldus luidt: „Het verdient aanbeveling het geboortebewijs van den in te enten persoon bij de inenting mede te brengen”. Wanneer dit biljet dus den ouders ter hand wordt gesteld, dan kunnen zij vernemen wat aanbeveling verdient, dat zij gedaan *hadden!* Mosterd na den maaltijd dus.

Voor het neerschrijven van naam en voornamen voluit is een ruimte beschikbaar van 6.8 cM.! Althans op het officiële model, dat in Arnhem ter beschikking wordt gesteld.

Daar collega PINKHOF een vage hoop koestert, dat op zijn aanmerkingen bij het vaststellen van model 1914 zal worden gelet, meende ik ook deze opmerkingen er bij te moeten voegen.

Gaarne had ik gezien, dat hij langer had stilgestaan bij het op de achterzijde vermelde art. 1 van het Kon. besluit van 29 Februari 1912. In de eerste zinsnede lezen wij: „De geneeskundige gaat tot de inenting niet over, dan na zich te hebben overtuigd van den gezondheidstoestand van den in te enten persoon”.

Welk een gevaren bergt dit, in het algemeen billijke, voorschrift in zich! Treedt na de inenting een ziekte op en wordt deze, zooals herhaaldelijk gebeurt, in oorzakelijke verband gebracht met de inenting, dan zal de arts in 99 pCt. van de gevallen, vrees ik, schuldig bevonden worden aan overtreding van dit voorschrift en zal hij zulks bij een eisch tot schadeloosstelling tot zijn nadeel bespeuren. Welke reden toch is er, een oogenschijnlijk gezond kind in al zijn functies na te gaan, al moet men erkennen, dat zulk een uiterlijk bedriegen kan? Men kan zich daarom voortaan m. i. niet onttrekken aan de verplichting elk kind, dat men gaat inenten, volledig te „keuren”.

Wat dit zeggen wil voor een entstofinrichting, waar wel 50—100 kinderen op één zitting worden ingeënt, behoef ik niet nader uit te leggen.

Dit eerste artikel is m. i. immoreel, omdat het in dezen vorm een bijna onuitvoerbare verplichting oplegt of voert tot een overgroot aantal valsche verklaringen.

Arnhem, 9 Februari 1913.

C. C. VAN DER HEIDE.

#### DE VATBAARHEID VOOR MAZELEN BIJ ROODVONKPATIENTEN.

De mededeeling van BLOOKER in dit *Tijdschrift* van 28 December j.l. over gevallen van gelijktijdige besmetting van roodvonk en mazelen zou ik gaarne aanvullen met een waarneming, welke ik voor enkele jaren doen kon tijdens mijn assistentschap op de roodvonkafdeeling van het Wilhelmina-gasthuis.

Op een zaal waar uitsluitend roodvonkpatiënten werden verpleegd, was een kind opgenomen, dat naar men meende aan roodvonk leed, doch bij wie den volgenden dag de diagnose mazelen moest gesteld worden en dat daarop onmiddellijk van de zaal werd verwijderd.

Toch bleken tien à twaalf dagen later drie andere kinderen door mazelen te zijn aangetast, kinderen, die allen van roodvonk herstellende waren op het oogenblik, dat het eerstgenoemde mazelenkind zijn intrede deed. Naast een van hen evenwel lag een meisje, dat op datzelfde oogenblik in het floride exantheemstadium van roodvonk verkeerde. Zij bleef aanvankelijk vrij van mazelen; haar roodvonkexantheem was verdwenen, toen bij de andere drie kinderen de mazelen uitbraken, maar nog eens tien dagen later bleek nu ook zij door die ziekte te zijn aangetast. Verder deden zich geen mazelengevallen voor.

Spel van toeval is hier natuurlijk niet buitengesloten, doch mocht men in de gelegenheid zijn dezelfde waarneming nog eens te doen, dan kwam men tot de gevolgtrekking, dat niet slechts, zooals in de gevallen van BLOOKER vermoedelijk het geval was, gelijktijdige besmetting der beide ziekten mogelijk is, maar dat ook tijdens het verloop van roodvonk besmetting met mazelen kan plaats vinden, behalve gedurende het hoogte- of beter het exantheemstadium roodvonk; dan zou de vatbaarheid zijn opgeheven of althans verminderd.

Amsterdam, 4 Januari 1913.

H. A. LUBBERS.

#### DE TOESTAND VAN MASSAGE EN HEILGYMNASTIEK IN NEDERLAND.

Met groot genoegen las ik in n<sup>o</sup>. 6 van dit *Tijdschrift* het artikel van J. VAN BREEMEN: De toestand van Massage en Heilgymnastiek in Nederland. Op een enkel punt na ben ik het bijna volkomen met hem eens. Voor dit enkele punt, omdat het mij zeer persoonlijk treft, verzoek ik beleefd enkele regels plaatsruimte.

Op blz. 125 schrijft VAN BREEMEN: „5<sup>o</sup>. Omdat de gelegenheid tot een goede opleiding voor beroeps-heilgymnast masseur in Nederland ontbreekt”. En in een noot voegt hij daaraan toe: „Dit artikel werd geschreven vòòr de opening van de opleidingschool in de Kerkstraat te Amsterdam. Uit hetgeen later volgt over een vakschool blijkt, dat dit punt onveranderd van kracht blijft”.